

УДК 81-116

Бортнік Ольга

(м. Острозь, Україна)

Національний університет «Острозька академія»

СТРУКТУРАЛІЗМ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ТЕЧІЯ

Структуралізм як мовознавчий напрям з'явився відносно нещодавно, він потребує докладного та глибокого вивчення. У тезах досліджено основні положення структуралізму, Празька та Копенгагенська школа структуралізму, як основних засновників структуралізму та генеративна граматика Хомського.

Ключові слова: *структуралізм, лінгвістична течія, основні положення, генеративна граматика.*

Структуралізм як мовознавче направление появился относительно недавно, но он требует подробного и глубокого изучения. В тезисах исследованы основные положения структурализма, Пражская и Копенгагенская школа структурализма, как основных учредителей структурализма и генеративная грамматика Хомского.

Ключевые слова: *структуралізм, лінгвістичне течення, основні положення, генеративна граматика.*

According to the fact, that such a direction as linguistic structuralism appeared relatively recently, it requires a detailed and thorough investigation. The subject of our study is the basic provisions of structuralism, Copenhagen and Prague schools of structuralism as the main founders of structuralism and generative grammar of Chomsky.

Key words: *structuralism, linguistic trend, the main provisions, generative grammar.*

Безперечно вивчення структуралізму як лінгвістичної течії не можливе без глибоких знань його основних положень. Саме тому в першу чергу ми звернули увагу на базові положення структура-

лізму. В ході дослідження було вивчено різні тлумачення структуралізму, основні аспекти вивчення, визначено головне твердження структуралізму. А саме: те, що культурні та соціальні явища не мають субстанційної природи, а визначаються внутрішньою структурою та відносинами з іншими явищами у певних соціальних та культурних системах, і ці системи суть системи знаків, так що соціальні і культурні явища – це не просто об'єкти і явища, але об'єкти і явища, наділені значеннями.

Виявлено, що батьком та основоположником структуралізму є Ф. де Соссюр. Саме він визначив відмінності між реальними актами мовлення чи висловлюваннями і що є в їх основі системою, яку людина опановує при навчанні мови. Крім того, в ході дослідження було виявлено цікавий факт, що пропонуючи епістемологічну модель для гуманітарних наук, структуралізм робить спробу підняти рівень гуманітарного знання до рівня справжньої теорії. Також було вивчено основні поняття структуралізму.

Оскільки серед шкіл структурного мовознавства празька лінгвістична школа стала першою за часом освіти, ми не могли її полишити поза увагою. Було визначено, що існування празької лінгвістичної школи не було б можливим без таких видатних імен як А. Бодуен де Куртене, Н. В. Крушевський, Ф. Ф. Фортунів, Ф. де Соссюр, Л. В. Щерба. Окрім цих видатних мовознавців, гурток складався з багатьох інших науковців і вважався інтернаціональним за своїм складом.

Було досліджено, що празький лінгвістичний гурток випускав публікацію “Travaux du Cercle linguistique de Prague” та журнал “Slovo I slovesnost”. Ідеї цих опублікувань базувались на власних традиціях чехословацької науки та ідеях Ф. де Сосюра, представників Бодуновсько-щербовських та фортуновських напрямків. Саме в цих працях було вперше викладено нову дослідницьку програму по загальному і слов'янському мовознавстві. В цих виданнях в досить чіткому та зрозумілому вигляді містились основні положення, що розроблялись Празькою школою функціональної лінгвістики в її подальшій діяльності.

Впродовж існування Празької школи функціональної лінгвістики фонологія склалась як перша дисципліна, де застосовувався

структурно-функціональний підхід. Її творець та автор відомої на весь світ праці “Grundzuege der Phonologie” Н. С. Трубецкой опирався на ідеї І. А. Бодуена де Куртене, Ф. де Сосюра, Л. В. Щерби, К. Бюлера.

Крім того особливої уваги заслуговує опозиційний аналіз мови, що був основним внеском пражців в методологію. Опозиційний метод став популярним у використанні для ідентифікації мовних одиниць, встановлення диференційних ознак в фонетичній чи семантичній субстанції, які різнять цю одиницю від протиставлення їй одиниць, для встановлення системних зв'язків між протиставленими одиницями. Як правило зіставляють членів однієї пари одиниць, які частково володіють загальними ознаками (підстава для порівняння) та відмінними ознаками (диференціальними).

Оскільки копенгагенський структуралізм був однією з найоригінальніших структурних течій, ми теж приділили особливу увагу копенгагенській школі структуралізму. Було визначено, що засновником копенгагенської школи був Луї Єльмслев, який був директором інституту фонетики та лінгвістики при факультеті філософії Копенгагенського університету. Крім Єльмслева осередок включав у себе таких осіб як В. Брьондаль, Г. Ульдаль, К. Тогебу та інші.

Єльмслев ввів універсальні, загальні терміни, що побудовані на відношеннях між мовними елементами, тому їх можна відносити та застосовувати як до фонем, морфем та слів так і до речень: 1) Інтердепенденціями називають взаємозалежності, за яких один член передбачає існування іншого і навпаки; 2) Детермінації – це однобічні залежності, під час яких один член лише передбачає існування іншого, але не навпаки; 3) Констеляції – вільні залежності, за яких обидва члени є сумісними, проте ні один з них не передбачає існування іншого.

Було досліджено, що у копенгагенському структуралізмі позитивним вважають прагнення опрацювати точний метод аналізу, що опирається на дані математичної логіки. Недоліком глосематики вважають значне збіднення та звуження об'єкта дослідження, відірваність мови від людини, культури, історії, суспільства.

Генеративна граматика Хомського також зробила неабиякий вплив на структуралізм. Нами було досліджено, що одним із засновників сучасної трансформаційної лінгвістики був Н. Хомський, який крім того зробив величезний внесок у вчення граматичних структур. Першим його істотним внеском стала думка щодо самостійних законів синтаксичних структур. Хомський запропонував фразу, яка повністю підтверджує виняткове значення синтаксичних структур для функціонування мови: “безбарвні зелені ідеї бурхливо сплять”. Незважаючи на той факт, що кожне слово за своїм значенням суперечить іншому, формальна загальна правильність конструкції загалом є безсумнівною.

Крім того, прийом використаний Хомським – це один зі способів формального аналізу граматичної структури фраз, незалежно від їх значення. Він показав, що за допомогою такого прийому можливе виділення синтаксичних структур, які становлять основу схему фраз. Виявлено, що Хомський вважав, що мовну компетенцію потрібно розглядати як абстрактну систему, яка є основою поведінки та складена з правил, які взаємодіють щоб задати форму та внутрішнє значення потенційно безконечній кількості речень.

Нами було досліджено, що внесок Хомського в лінгвістику є надзвичайно великим. Адже він не лише розвивав лише свою теорію та припущення, а й завдяки їх суперечності дав змогу плідно розвиватись і іншим абсолютно протилежним вченням. Наступним етапом нашого дослідження є вивчення методології структуралізму у практиці лінгвістичних досліджень та критичний аналіз структуралістської методології. Ми плануємо детально розглянути метод компонентного аналізу, дистрибутивний аналіз, корпусну лінгвістику, функціональну та генеративну граматику та критику теорії Н. Хомського з позицій когнітивної лінгвістики.

Література:

1. Засорина Л. Н. Введение в структурную лингвистику / Л. Н. Засорина. – Москва, 1974. – С. 5–45; 82–157.
2. Мельничук А. С. Глоссематика / А. С. Мельничук // Философские основы зарубежных направлений в языкознании. – Москва, 1977.
3. Хауген Э. Направления в современном языкознании / Э. Хауген // Новое в лингвистике. – Москва, 1960. – Вып. 1.